

NÉPIRTÁS

A II. VILÁGHÁBORÚ IDEJÉN

?

12.A

2025. febr. 10.

TK 11. 237–246.

No.: 1941→, Mo. 1944 →

0. A II. világháború legfontosabb eseményei

(a kerettanterv és az érettségi követelmények szerint)

- 1939. szeptember 1. Lengyelo. lerohanása
- 1939–40 szovjet–finn téli háború
- 1940 angliai csata
- 1941. június 22. a SZU megtámadása
- 1941 Pearl Harbor bombázása
- 1942 wannseei konferencia
- 1942 El-Alamein
- 1942 Midway
- 1943. február a sztálingrádi csata vége
- 1943 teheráni csúcstalálkozó
- 1944. június 6. partraszállás Normandiában
- 1944. augusztus Románia átállása a szövetségesekhez
- 1945 jaltai és potsdami konferenciák
- 1945. május 9. az európai háború vége
- 1945. augusztus 6. atomtámadás Hiroshima ellen
- 1945. szeptember 2. Japán kapitulál

A II. világháború legfontosabb Magyaró.-gal kapcsolatos eseményei *(a kerettanterv és az érettségi követelmények szerint)*

(1940: II. bécsi döntés → É-Erdély)

- 1941. április 11. Jugoszlávia megtámadása (délvidéki bevonulás)
- 1942 újvidéki mérszárlás
- 1943. január a II. magyar hadsereg doni katasztrófája
- 1944. március 19. Mo. német megszállása

Edmund Veesenmayer: No. mo.-i nagykövete és teljhatalmú megbízottja

- 1944. május a magyarországi deportálások kezdete
- 1944. július a magyarországi deportálások leállítása
- 1944. szeptember: tordai csata
(II. magyar hadsereg (Veress Lajos) ↔ II. ukrán front (Malinovszkij))
- 1944. október 15. a kiugrási kísérlet
- 1944. december – 1945. február Budapest ostroma
- 1945. április a háború vége Magyarországon

A végső döntés: kényszerpályák és mozgásterek

1944. márc. 19. – ?

→ Eu. utolsó nagy, lényegében érintetlen zsidó közösségének felszámolása

→ kb. 40 ezer mo.-i sváb kényszertoborzása a Waffen-SS-be

→ letartóztatások, Kállay M., Bethlen I. bújdosik

→ ipar ...

(korábban ugyanannyi önként)

1941–1943:

a kb. 3 M-s lengyel zsidóság ∅

kb. 1 M belorusz, ukrán, lett, litván zsidó ∅

horvát usztrasák: kb. 30 ezer zsidó dep.

Románia: Beszarábiából, Bukovinából kb. 200 ezer †, dep.

kb. 300 ezer óromániai + erdélyi zsidó megmenekül

} érdemi
német
nyomás
nélkül

1941–1944:

Szlovákia 70–75 ezer zsidót deportál a 90 ezerből

Fro. 75 ezer zsidót deportál a 350 ezerből

Belg. 30 ezer zsidót deportál a 90 ezerből

Holl. 100 ezer zsidót deportál a 140 ezerből

Finno., Olaszo (1943-ig sokan menekülnek ide, 1943 – !), Dánia keveset

II. vh. összes áldozatai (vitatott): 25 M katona

42 M polgári lakos

6 M holokauszt → Σ 50–70 M

↳ történetírás intencionalista /
funkcionalista magyarázata – ?

1. Polgári lakosság

– légitámadások (pl. London, Drezda, Hiroshima)

– „erődök”: pl. Leningrád, Budapest, Berlin

– megtorló akciók, pl. – ?

Lidice (Cseho.) kiirtása, majd lerombolása – 1942. jún. 10.

A gyermekek emlékműve Lidicében

Oradour (Fro.) lemészárlása,
majd felgyújtása – 1944. jún. 10.

2. Holokauszt [= ?] = soá [= ?]

- náci ideológia szerves része a fajelmélet, ennek részeként az antiszemitizmus
- 1935 – nürnbergi tv-ek – ?
- pogromok (pl. kristályéjszaka: 1938. nov.)
- 1941 nyara, a SZU elleni támadás óta a frontvonal mögött tevékenykedő SS-Einsatzgruppék (kommandók) már több mint félmillió zsidót gyilkoltak meg
- 1942. jan. – Wannsee-konferencia – ?

15 oldalas jegyzőkönyv – egy példánya az egyik résztvevő,

MARTIN LUTHER külügyminisztériumi államtitkár iratai között maradt fenn véletlenül

„A zsidókat a végleges megoldás folyamán keleten megfelelő vezetéssel és alkalmas módon munkára kell fogni. Nagy munkáscsapatokban, nemek szerint szétválasztva, útépités közben vezetik a munkaképes zsidókat ezekre a területekre és eközben nagyrészüket természetes fogyás útján kétségtelenül ki fog esni. A végül esetleg megmaradó töredékállományt, minthogy ez esetben kétségtelenül a legellenállóképesebb részről van szó, megfelelően kell kezelni, mert ez természetes kiválasztódást mutattva, szabadon bocsátása esetén egy új zsidóság magjának tekinthető.” – TK 238.

leplezetlenül írja le milliók útját a halálba,
11 millióban adva meg a kiirtandó zsidók
számát – **Endlösung**

Wannsee (Berlin DNY-i városrésze)

*REINHARD HEYDRICH SS-Obergruppenführer,
a Birodalmi Biztonsági Főhivatal vezetője*

- munkaszolgálat (Mo., 1939/1941-től)
- gettó
- deportálás ▪ nincs komolyabb ellenállás – !?!
 - kiv. varsói gettó (1943. ápr. 19. = Pészah – máj.)

- Románia (már 1941-től!), Szlovákia német megszállás nélkül is deportál ↔ Mo. ?
- gr. ESTERHÁZY JÁNOS
a pozsonyi szlovák parlament egyetlen m. képviselője,
egyedül ő szólal fel szavaz ellen

ESTERHÁZY JÁNOS (1901–1957)

- MÁRTON ÁRON
gyulafehérvári püspök
1944. május 22-i levele
a belügyminiszterhez

*„Tegnap értesültem, hogy
zsidó-címen az elmúlt
napokban összegyűjtött*

*zsidókat és keresztényeket el fogják szállítani. Amit az ilyen szállítmányok
kezeléséről és jövő sorsáról mondanak, az ember nem tudja megdöbbenés és
mélységes megrendülés nélkül hallani.*

...

*Ezekben a végzetes napokban minden felelős embernek éreznie kell, hogy
nemzetünk sorsa és vele együtt mindnyájunk sorsa is Isten kezében van, nem
lehet tehát Isten bosszúállását magunk fejére hívnunk olyan bűnök
elkövetésével, vagy azokban való közreműködéssel, amelyeket a katekizmus
az égbekiáltó bűnök közé sorol, s amelyeknek földi megtorlása a tapasztalat
szerint nem marad el.”*

Auschwitz

Magyarországi zsidók érkeznek a táborba 1944-ben

– koncentrációs táborok

Auschwitz

- első parancsnoka: RUDOLF HÖSS (példás családapa, 5 gyerek) (→ ROBERT MERLE: Mesterségem a halál)
- Arbeit macht frei
- Σ kb. 1,2–1,5 M † (1,1M zsidó, 150 ezer lengyel, 25 ezer cigány)

parajmos = cigány holokauszt

+ szellemileg sérültek, homoszexuálisok, Jehova tanúi, kommunisták

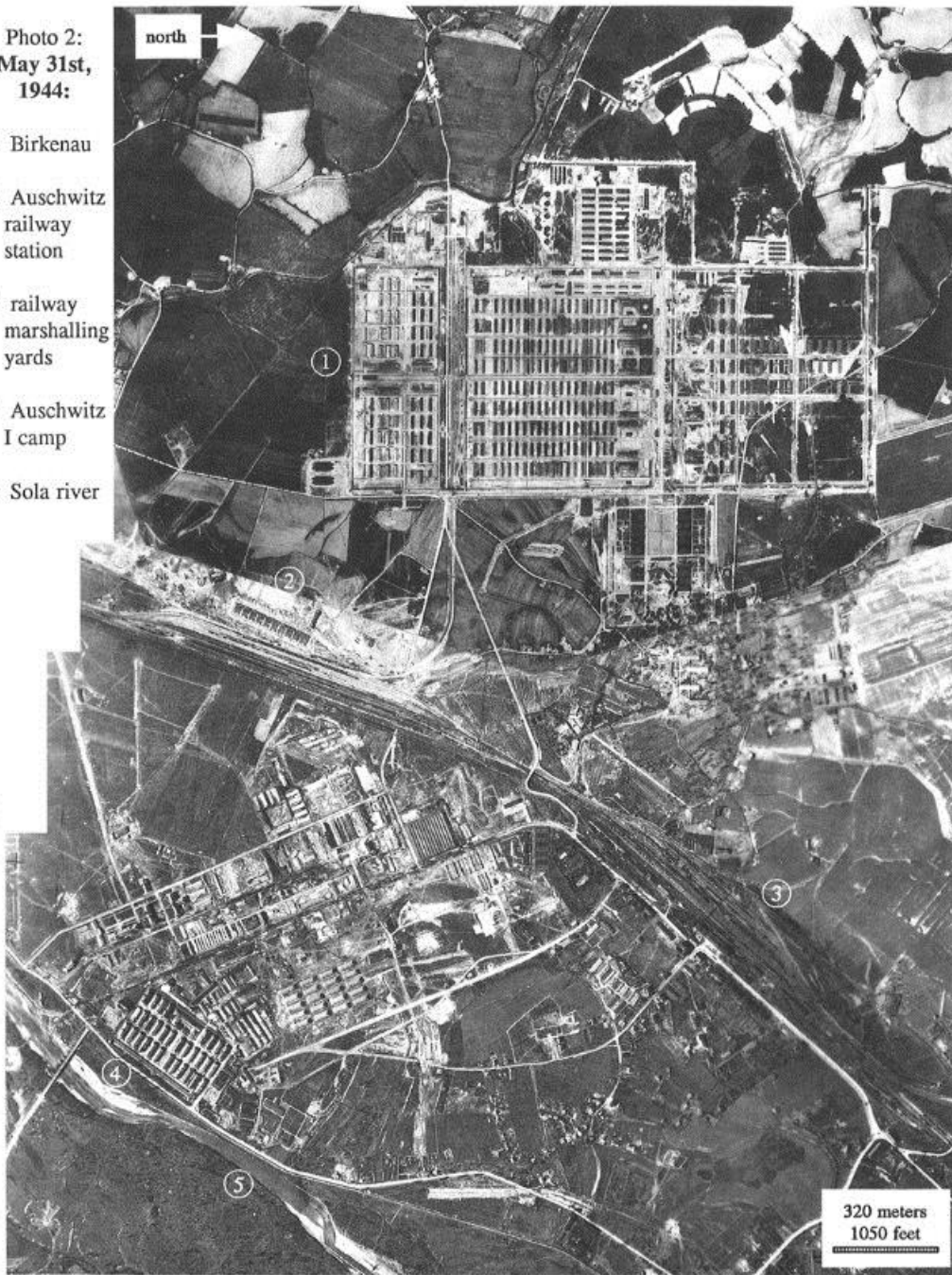
Dachau, Buchenwald, Mauthausen, Treblinka...

irányító: SS (HEINRICH HIMMLER)

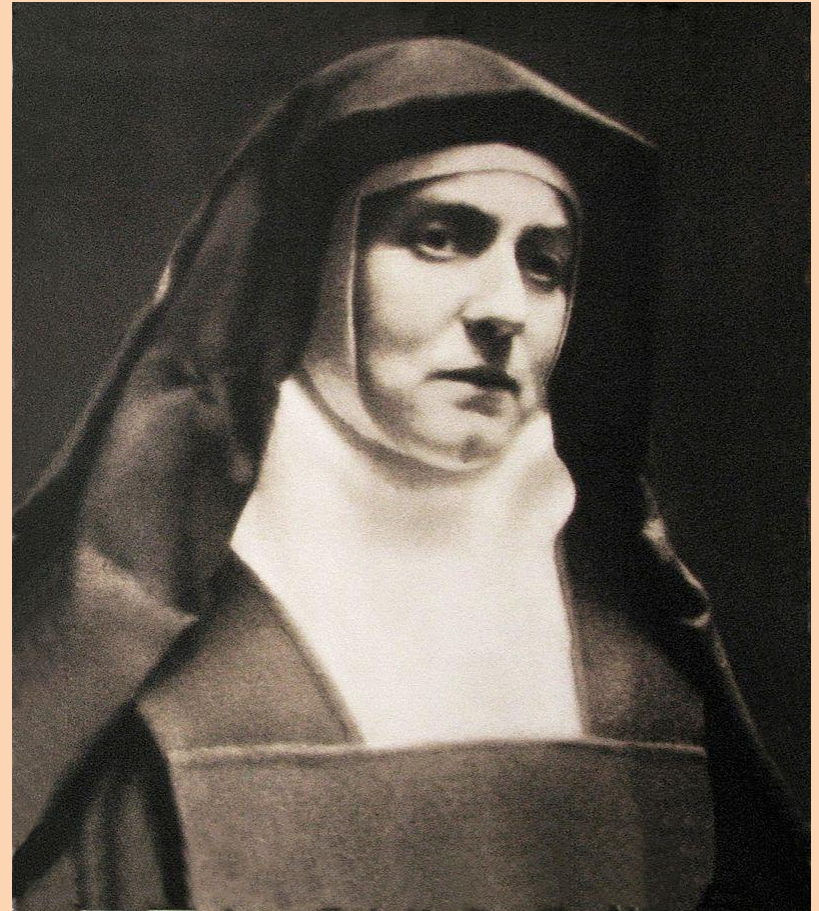
1941/42–1944

Photo 2:
May 31st,
1944:

- 1 Birkenau
- 2 Auschwitz railway station
- 3 railway marshalling yards
- 4 Auschwitz I camp
- 5 Sola river

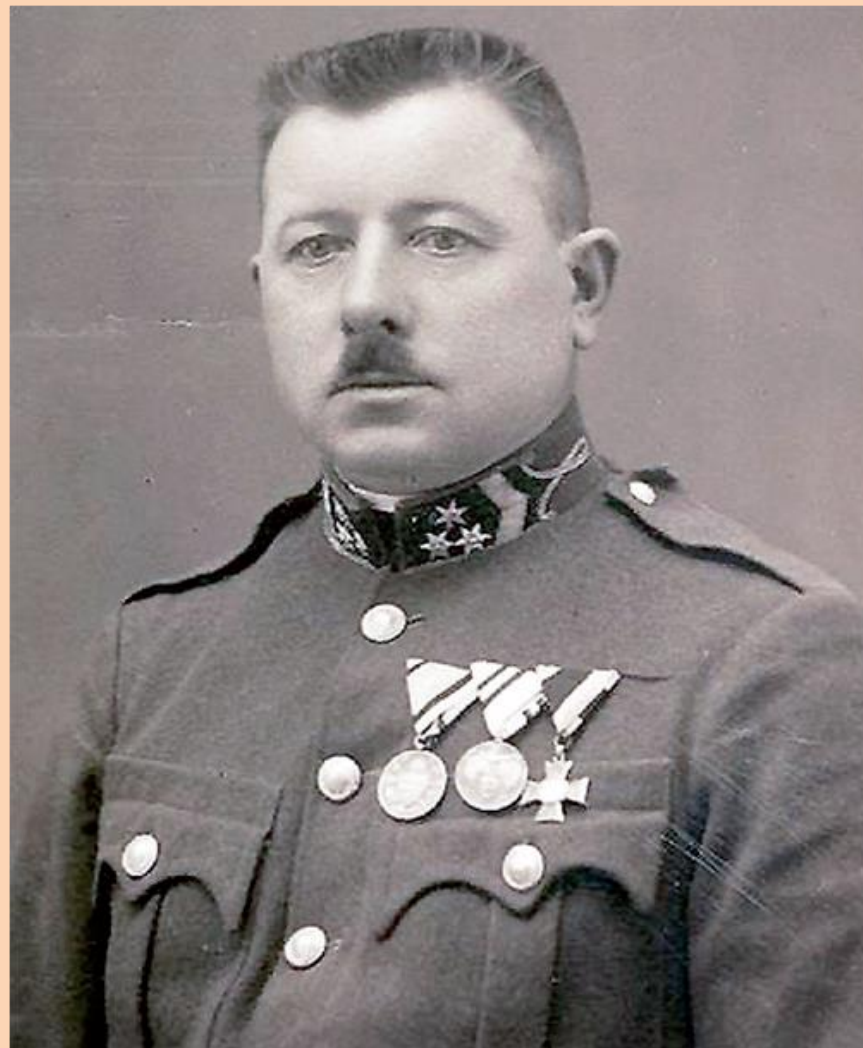
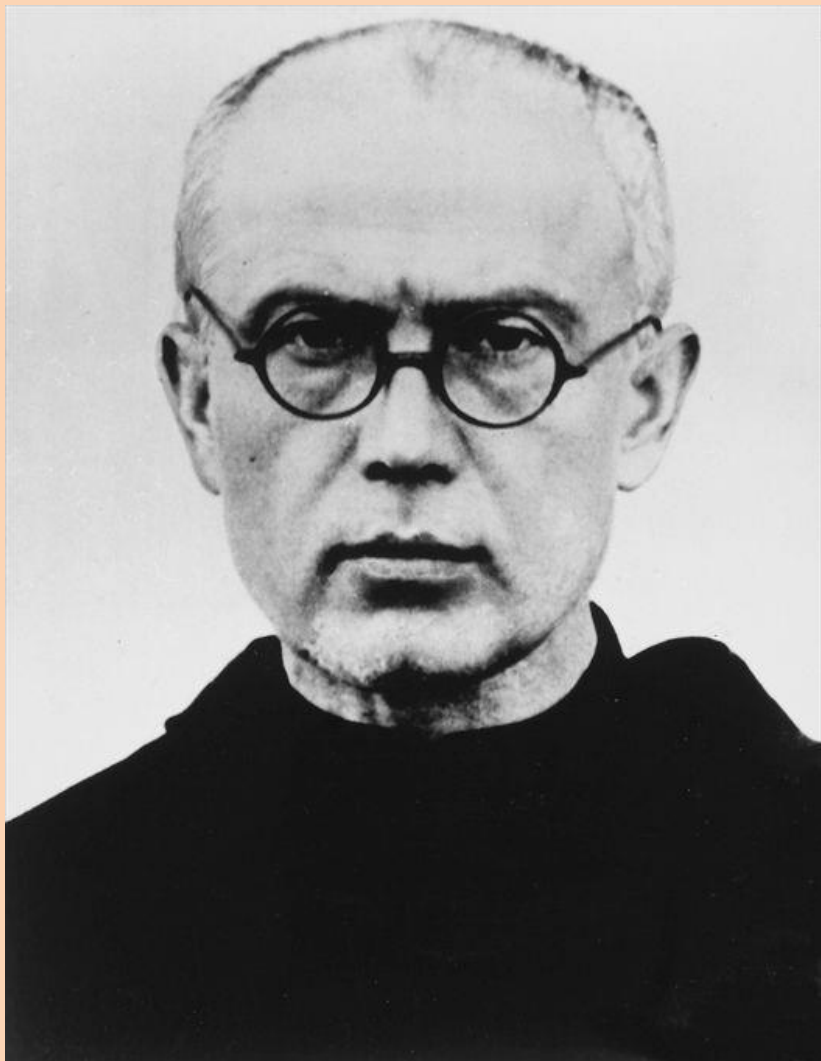

ANNE FRANK (1929–1945)

EDITH STEIN (1891–1942)

MAXIMILIAN KOLBE (1894–1941)

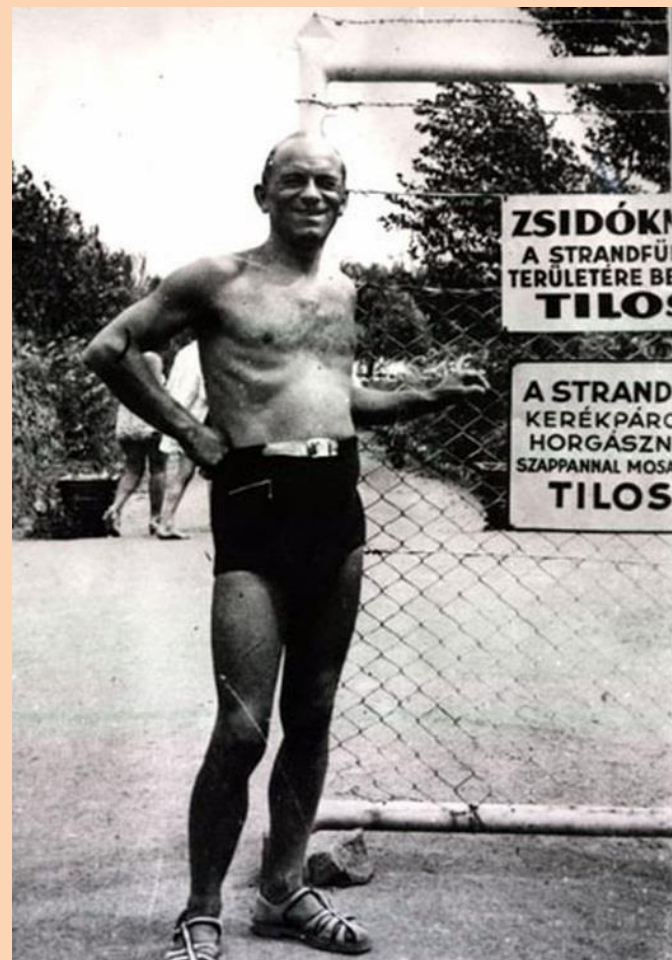

ALAPY GÁSPÁR (1880–1945)

– bözödújfalusi szombatosok

3/A. A magyar holokauszt

- 1941-i népszámlálás szerint:
 - a trianoni területen 403 614 izraelita (4,3%) + 55 ezer keresztény, akiknek legalább 2 zsidó nagyszülője volt (együtt: 4,9%);
 - az akkori országterületen összesen 780–820 ezer zsidótörvények hatálya alá eső magyar élt (5,5%)
 - **m. holokauszt: kb. 550–600 ezer †**
- előzmények:
 - **Kamenyec-Podolszkij (1941. aug.)**
 - „muszosok” – ?
 - zsidótv-ek
- 1944. márc. 19. →
 - sárga csillag, javak elkobzása
 - vidéki zsidók → gettók (ápr. 16.), majd deportálás (máj. 15.)
 - ADOLF EICHMANN SS-főtiszt
 - ENDRE LÁSZLÓ belügyi államtitkár

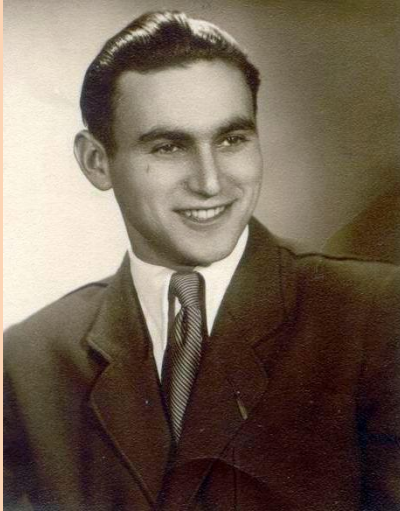

ADOLF EICHMANN (1906–1962)

ENDRE LÁSZLÓ (1895–1946)

- HORTHY 1944 júliusában leállítja a deportálásokat
 - ← norm. partraszállás
 - ← nemzetközi nyomás
 - ← auschwitz-i jegyzőkönyv – ?

*RUDOLF VRBA
(1924–2006)
szlovák zsidó
biokémikus*

*ALFRÉD WETZLER
(1918–1988)
szerkesztő,
Pozsonyban élt*

a vidéki zsidóság (~ 440 ezer) ekkorra elpusztul (Auschwitz),
a bp.-i zsidóság (200–250 ezer) átmenetileg megmenekül

- felelősség
 - mit tudott HORTHY és mi a felelőssége?
 - mit tudott a deportálásban részt vevő csendőr, mi a felelőssége?
 - mit tudott a magyar társadalom és mi a felelőssége?

*„Excellenciád további szemrehányása volt, hogy a kormány **a zsidók kiirtásának** keresztülvételében nem járt el olyan mélyrehatóan, mint az Németországban történt, és ahogyan az a többi országban is kívánatosnak látszik.*

(HORTHY levele HITLERhez, 1943. május 7. – csak a fogalmazványban)

*„**Mindenki tudja**, mit jelent a deportáció a gyakorlatban.”*

(ANGELO ROTTA pápai nuncius [követ] a deportálások miatt 1944. május 14-én HORTHYhoz írt tiltakozó levele)

**Magyar zsidó gyerekek
az auschwitz-birkenai
vasúti „kirakodásnál” 1944**

„Én mint tanítónő eddig is nagy hiányát éreztem e hangszernek dalok és más egyebek betanításánál, de fizetésemből nem állt módomban venni. Ezért kérem, hogy az általuk lefoglalt volt zsidó zongorából.....részemre juttatni szíveskedjenek. Ha lehetne – úgy a Bocskai u. 11. szám alatt levő F. E. zongoráját kérném. Szíves jóindulatukban bízva maradok...”

kiigénylés – ?

3/B. Nyilas rémuralom (1944. okt. 15. – 1945)

- Mo. területe hadszíntér lesz
- budapesti zsidóságot gettósítják, felét elhurcolják

Letartóztatott zsidó nők menete a budapesti Wesselényi utcában (1944. okt.)

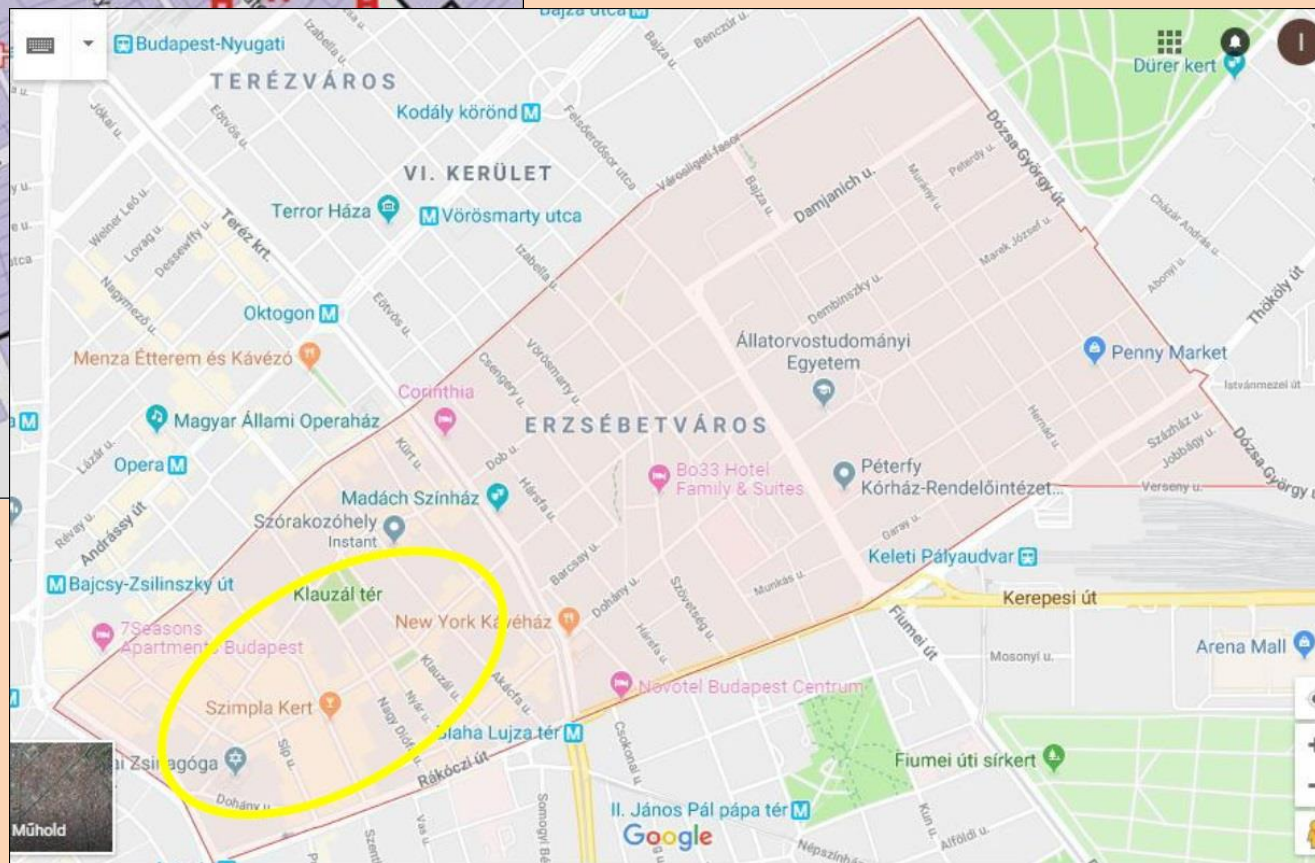
– 1944. nov. vége → (buda)pesti (nagy)gettó

≠ nemzetközi gettó: újlipótvárosi „védett házak”

kb. 70 ezer ember – ?

lakosság a VII. kerületben (2023):
48 227 fő

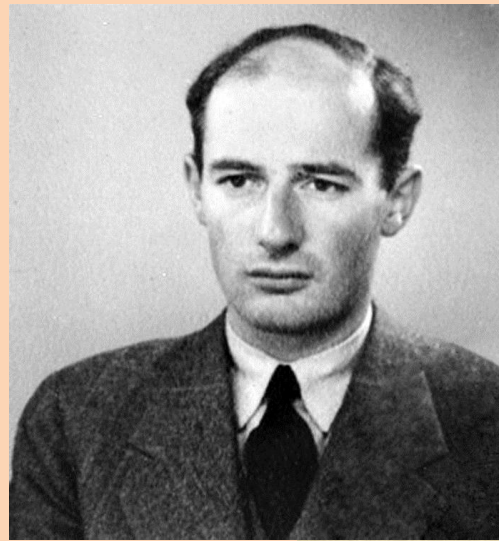

– embermentők

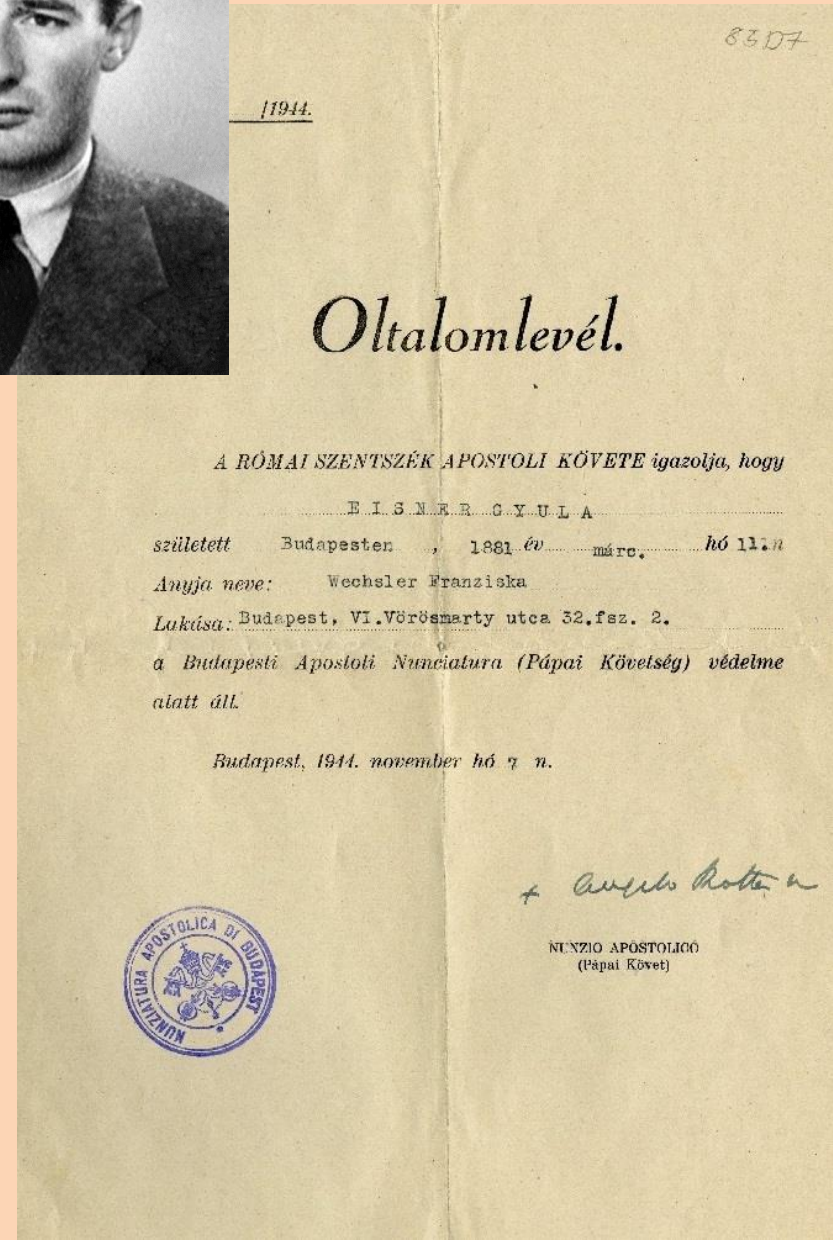

ANGELO ROTTA (1872–1965)
apostoli nuncius Bp-en

CARL LUTZ svájci diplomata
(1942–45 alkonzul Bp.-en)

RAOUL WALLENBERG svéd
diplomata (1912–1947[?])

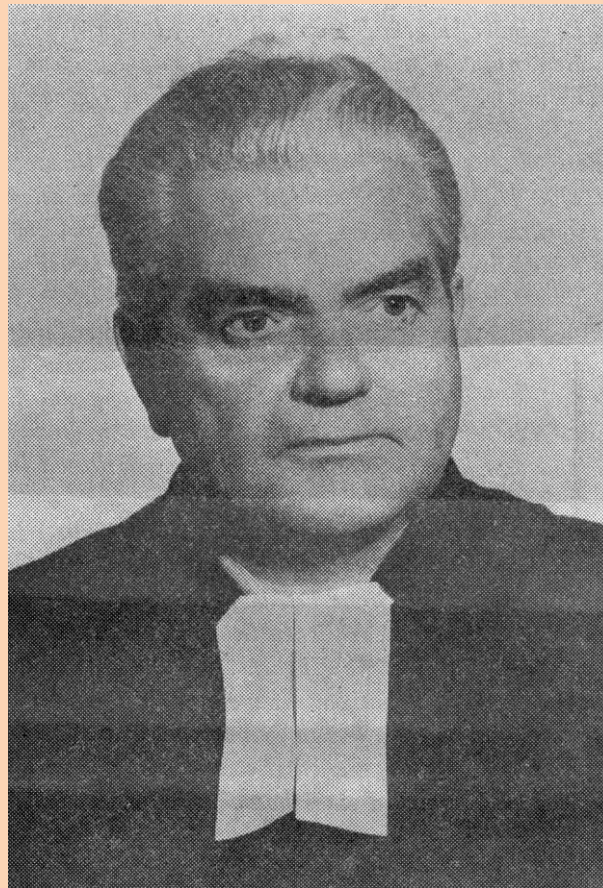
RICHTER GEDEON

gyógyszerész

† 1944. dec. 30.

(egy ideig WALLENBERG
bújtatta)

?

SZTEHLO GÁBOR

† 1974 (Svájc)

evangélikus lelkész
zsidó gyerekek
szervezett mentése
a Vöröskereszt
támogatásával

?

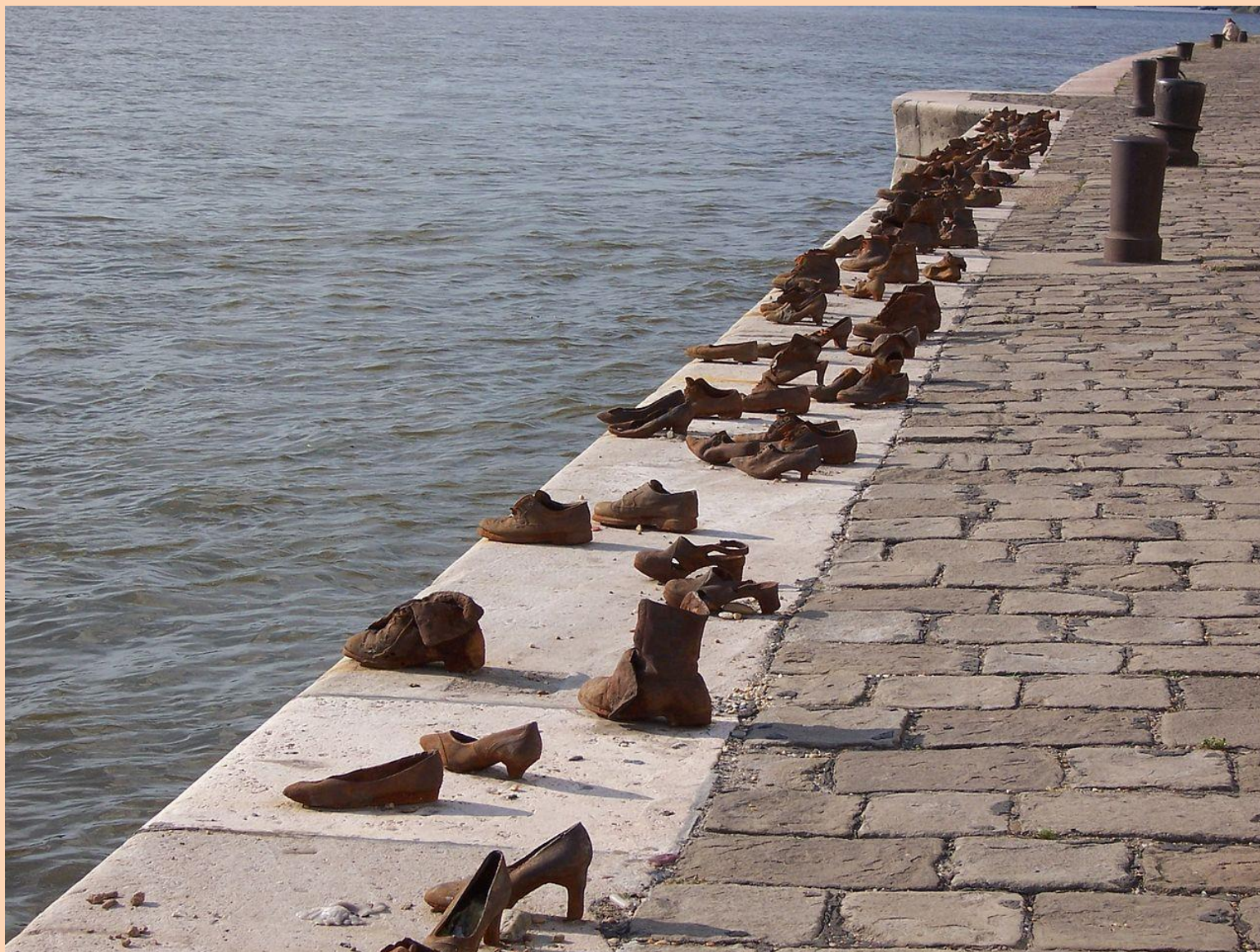
SALKAHÁZI SÁRA

zsidómentő apáca

† 1944. dec. 27.

?

Cipők a Duna-parton. Emlékmű a pesti Duna-parton,
PAUER GYULA és CAN TOGAY alkotása (2005)

TISZTELGÉS A „SÍR NÉLKÜLI HŐS” ELŐTT

1944 végén a nácik magyar bűntársai erről az állomásról indították útnak a haláltáborok felé a még megmaradt zsidók ezreit.

1944 novemberében és decemberében Raoul Wallenberg svéd diplomata három alkalommal, személyes, bátor fellépésével zsidók százait mentette ki a halálvonatokból, svéd okmányok segítségével kényszerítve ki a szabadon engedésüket.

Maria és Natalio Wengrower
Nemzetközi Raoul Wallenberg Alapítvány
USA * Argentína * Izrael

Jane és Martin Sugarman
Raoul Wallenberg Egyesület és Alapítvány
Budapest, 2006 január 17

TRIBUTE TO THE "HERO WITHOUT A GRAVE"

In late 1944 the Hungarian collaborators with the Nazis were deporting the remaining thousands of Jews to the death camps from this s

On three occasions, in November and December 1944, the Swede courageously saved several hundreds Jews from the death t through the use of Swedish docum

Maria and Natalio Wengrower
The International Raoul Wallenberg Fou
United States * Argentina * Israel

Jane and Martin Sugarman
Raoul Wallenberg Egyesület és Alapítvány
Budapest, January 17, 2006

Emléktábla
a(z egykori)
Józsefvárosi
pályaudvaron

?

Horvát usztasák meggyilkolt áldozataik holtteste fölött pózolnak (Reuters)

4. Más államok által elkövetett népirtások

a) SZU

– Katyń

– a németekkel való együttműködés vádjával:

krími tatárok, kaukázusi csecsenek, balti németek, ukránok, hazatérő hadifoglyok – Sztálin egész népeket deportál

– japánok (1M japán hadifogoly tűnt el Szibériában)

b) Japán

– 10–20M kínai áldozata van a megszállásnak

c) USA

– kb. 110 ezer ártatlan amerikai japánt elviselhetetlen körülmények közé zárnak

d) Mo.

– bácskai vérengzés / újvidéki razzia: 1942. jan.: kb. 3500†